

شناسایی ویژگی‌های کارآفرینی صلاحیتی و توانایی‌های مهارت‌شغلی و رابطه و تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر این ویژگی‌ها در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی مطالعه موردی: واحدهای جامع دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر محمد رضا اباذری^۱ | دکتر فهیمه باب الحوائجی^۲ | دکتر فاطمه نوشین فرد^۳

۱. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قم، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، قم، ایران (نویسنده مسئول) abazarimr@yahoo.com
۲. دانشیار واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، ایران babalhavaeji@yahoo.com
۳. استادیار واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، تهران، ایران nooshinfar2000@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۳/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۱/۲۰

چکیده

هدف: هدف پژوهش شناسایی سطح ویژگی‌های کارآفرینی در مؤلفه صلاحیتی و توانایی‌های مهارت‌شغلی و رابطه و تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر این ویژگی‌ها در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی واحدهای جامع دانشگاه آزاد اسلامی است.

روش پژوهش: نوع تحقیق، توصیفی و روش آن پیمایش-تحلیلی است. کل جامعه آماری ۱۰۹ نفر از کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی در ۱۵ واحد جامع بودند که به صورت سرشماری و با استفاده از پرسشنامه خوداظهاری با آلفای کرونباخ ۰/۸۲۳ مورد سنجش قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی (شاخص KMO، آزمون کرویت بارتلت، تحلیل واریانس یک سویه، ضرایب همبستگی و تعیین و آزمون T) با نرم افزار اس. پی. اس. صورت گرفت.

یافته‌ها: ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی در کتابداران به طور معناداری از حد متوسط بیشتر بود و رابطه معناداری بین ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی با مدرک تحصیلی کتابداری و سطح تحصیلات کتابداران وجود داشت. بین برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی رابطه مثبت، مستقیم و معناداری وجود داشت، به طوری بیشترین اثرگذاری متغیرهای جمعیت‌شناختی بر ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی در راه‌حل‌های نو با ۰/۴۰۱ (۱۶/۱ درصد) و کمترین اثرگذاری بر مواجهه با چالش‌های کاری با ۰/۱۴ (۲ درصد) بوده است. بین ویژگی‌های صلاحیتی و توانایی‌های مهارت‌شغلی در ارائه راه‌حل‌های نو، مدیریت مالی و بودجه‌بندی و کنترل کیفیت خدمات با متغیرهای جمعیت‌شناختی کتابداران رابطه معناداری وجود داشت.

اصالت اثر: با وجود متخصصان اندک در حوزه کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی، یافته‌های این پژوهش، به منزله رویکردی نو در مطالعه ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی است.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، دانشگاه آزاد اسلامی، کتابداران، کتابخانه‌های دانشگاهی.

مقدمه

کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در فرایند توسعه کشورها نقش اساسی و حیاتی ایفا می‌کند به نحوی که بدون وجود آنها، دستیابی به چنین توسعه‌ای امکان‌پذیر نخواهد بود. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، سازمان‌های خدماتی هستند که رسالت اصلی آنها پیوند جامعه دانشگاهی با دانش و اطلاعات از طریق خدمات کارآمد است (نائیج، نوروزی، حمیدی، ۱۳۹۱). این خدمات باید در هماهنگی هر چه بیشتر با انتظارات و نیازهای در حال تغییر جامعه استفاده‌کننده و کاربران که برخاسته از ایده‌های نو و جدید است باشد. کتابخانه‌های دانشگاهی به عنوان منابع آموزشی، پرورشی و اطلاعاتی دانشگاه‌ها هستند. رشد کیفی آموزش یک دانشگاه ارتباط مستقیمی با میزان رشد کتابخانه آن دانشگاه دارد. بدیهی است کتابخانه با دارا بودن امکانات پیشرفته، منابع اطلاعاتی روزآمد و کتابداران متخصص می‌تواند نقشی موثرتر داشته باشد. کتابداران دانشگاهی نخستین عامل موفقیت یا عدم موفقیت کتابخانه‌ها هستند زیرا اساس فعالیت‌های آنان بر خلاقیت^۱، نوآوری^۲، پویایی^۳، مخاطره‌پذیری^۴، ارزش آفرینی^۵، نیاز به پیشرفت و رقابت استوار است. بنابراین کتابخانه‌های دانشگاهی باید با برنامه‌ریزی‌های صحیح و اصولی برای تقویت روحیه کارآفرینی، جذب کتابدار کارآفرین و بااستعداد و حمایت از آنان، دانشگاه‌ها را رشد و توسعه دهند. مطالعه و بررسی ویژگی‌های کارآفرینی کارکنان در همه سازمان‌ها ضروری است و کتابخانه‌های دانشگاه آزاد اسلامی از این قاعده مستثنا نیستند. این کتابخانه‌ها برای رشد و توسعه سازمان و ایفای نقش کلیدی در گسترش فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی، نیاز به برنامه‌ریزی مناسب در راستای تقویت روحیه کارآفرینی کتابداران فعلی و جذب افراد کارآفرین دارند (اباذری، ۱۳۹۲). اما پیش از انجام چنین

فعالیت‌هایی، باید ویژگی‌های کارآفرینی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی - حداقل در سطح واحدهای جامع - در قالب پژوهشی مستقل مورد مطالعه و سنجش قرار گیرد. بنابراین پژوهش حاضر درصدد است با استخراج ویژگی‌های کارآفرینی در مؤلفه صلاحیتی و گزینش آنها از سوی صاحب نظران، بر اساس شرایط موجود کتابخانه‌های دانشگاهی، سطح این ویژگی‌ها را با خوداظهاری در کتابداران، شناسایی و رابطه و تأثیر متغیرهای جمعیت شناختی بر این ویژگی‌ها را مشخص نماید.

پژوهش‌های زیادی در مطالعه ویژگی‌های روان‌شناختی کارآفرینان انجام شده که می‌توان به مواردی اشاره کرد: مضطرزاده (۱۳۷۷) در مطالعه موردی درخصوص ویژگی‌های کارآفرینان ایرانی، معیارهای انتخاب کارآفرینان را نوآوری، موفقیت و میزان خطرپذیری دانسته و با مطالعه ویژگی‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی براساس مدل کارآفرینی مبتنی بر تحقیق و توسعه کارآفرینی دریافت که ویژگی‌های کارآفرینان ایرانی به طور معناداری از حد متوسط بیشتر است. ادهمی (۱۳۸۳) با مطالعه ویژگی‌های روان‌شناختی کارآفرینان (استقلال طلبی، پشتکار، هدف‌گرایی، توفیق‌طلبی) در مدیران دریافت که سطح این ویژگی‌ها در آنان از حد متوسط بیشتر بوده و از بین ویژگی‌های فردی، متغیر استقلال طلبی و از بین متغیرهای جمعیت شناختی و محیطی، متغیر تجربه کاری بیشترین نقش را در موفقیت مدیران داشته است، نتایج تحقیق وی نشان داد که رابطه معناداری بین برخی از ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی کارآفرینان وجود دارد. ناظم و عباسی (۱۳۸۴) با مطالعه رابطه بین کارآفرینی و عملکرد مدیران دبیرستان‌های شهر تهران دریافتند بین مدرک تحصیلی و کارآفرینی مدیران رابطه معناداری وجود دارد و مدیران با تحصیلات در مقطع فوق‌لیسانس و بالاتر کارآفرین‌تر از دیگر مدیران در محیط کاری هستند. درگاهی (۱۳۸۵) نیز با مطالعه و شناخت ویژگی‌های کارآفرینانه و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دریافت که ویژگی‌های: نیاز به توفیق، میل به استقلال، خطرپذیری و خلاقیت دانشجویان در حد متوسط بوده و رابطه

1. Creativity
2. Innovation
3. Dynamism
4. Risk-taking
5. Value Creativity

خانوادگی، اجتماعی یا فیزیکی است. کارآفرینان در محیط کاری باید به طور مستمر با توانایی‌های شغلی و مهارت‌های ارتباطی با همکاران، ارباب رجوع، استفاده‌کنندگان و دیگران تعامل داشته باشند. بر اساس پیشینه‌های تحقیق حاضر می‌توان گفت که با بررسی و سنجش ویژگی‌های روان‌شناختی و توانایی‌ها و مهارت‌های شغلی کارآفرینی در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی، نیز همچون دیگر کارآفرینان می‌توان راه را برای پیشرفت و ترقی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که همانا بر همین اساس نیز به وجود آمده اند هموار ساخت.

هدف پژوهش حاضر، شناسایی سطح ویژگی‌های کارآفرینی در مولفه صلاحیتی و توانایی‌های مهارت شغلی^۳ و رابطه و تاثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر این ویژگی‌ها در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی واحدهای جامع دانشگاه آزاد اسلامی^۴ است تا با ارائه تصویری روشن از ویژگی‌های کارآفرینانه این کتابداران، برای ایجاد پویایی، خلاقیت، نوآوری همراه با کارآفرینی، بستری مناسب برای بروز این ویژگی‌ها در راه رسیدن به اهداف کتابخانه‌ها را فراهم ساخت. زیرا امروزه با اقتصادی شدن اطلاعات، تضمین بقای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی مرهون خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی است و رشد و توسعه اقتصادی این نهاد، زمانی میسر خواهد بود که کتابداران با ویژگی‌های کارآفرینانه با خطرپذیری اقدام به نوآوری کرده و روش‌ها و راه‌حل‌های جدید، جایگزین راه‌کارهای ناکارآمد و کهن قبل‌ی شود. ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی و توانایی‌های مهارت شغلی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی که در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفتند عبارتند از: صلاحیت لازم در ارائه خدمات، ارائه راه‌حل‌های نو، بسط و گسترش خدمات، بازاریابی خدمات، مدیریت مالی و بودجه‌بندی، کسب

معناداری بین عملکرد تحصیلی و ویژگی اعتماد به نفس در موفقیت آنها وجود داشت. در ارتباط و تأثیر آموزش کارآفرینان، یافته‌های پژوهش دائم (۲۰۱۱) نشان داد که کارآفرینان با ویژگی‌های کارآفرینی متوسط به بالا، از آموزش‌ها و روش‌های کارآفرینی در محیط کارشان بهره می‌برند و رابطه مستقیم و معناداری میان آموزش و فعالیت‌های کاری بر اساس ویژگی‌های کارآفرینانه وجود دارد.

طباطبائی (۱۳۸۶) و چل و هاورث^۱ (۲۰۰۹) نیز در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی و صلاحیتی کارآفرینان پژوهش‌هایی انجام داده‌اند. طباطبائی (۱۳۸۶) نتیجه گرفت که کارآفرینان با ویژگی‌های کارآفرینی متوسط به بالا، همواره با امکان عدم موفقیت مواجه هستند. تغییرات پیوسته‌ای که موجب ابهام و تنش در همه جنبه‌های کاری می‌شود این عدم قطعیت را پیچیده‌تر کرده و صلاحیت و توانایی در انجام امور، موفقیت آنان را افزایش خواهد داد. درحالی‌که چل و هاورث (۲۰۰۹) در شناخت ویژگی‌های شخصیتی و صلاحیتی کارآفرینان، دریافتند کارآفرینان، قابلیت ارزیابی فرصت‌ها، گردآوری منابع مورد نیاز در محیط کار و دستیابی به مزایای حاصل از آنها را داشته و می‌توان با آموزش ویژگی‌های کارآفرینانه با توجه به صلاحیت و توانایی‌های مهارت شغلی آنان، اقدامات صحیحی برای رسیدن به موفقیت انجام داد.

رستمی (۱۳۸۷)، کوراتکو و هاجتس^۲ (۲۰۰۴) پژوهش‌هایی در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی مدیران با کارآفرینی سازمانی در محیط کاری انجام داده‌اند. رستمی (۱۳۸۷) دریافت که رابطه مستقیم و معناداری بین ویژگی‌های شخصیتی مدیران و کارآفرینی سازمانی وجود دارد و از بین ویژگی‌های کارآفرینی سازمانی، جذب فرصت‌های مناسب برای سازمان بیشترین تأثیر را بر کارآفرینی سازمانی داشته است. کوراتکو و هاجتس (۲۰۰۴) نیز دریافتند که نقش‌های کارآفرینانه، در محیط‌های عملیاتی منجر به ایجاد تنش در افراد شده و آغاز به کار و فعالیت کارآفرینانه، نیازمند ریسک‌پذیری مالی، شغلی،

۳. به منظور ایجاد اختصار برای "ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی و توانایی‌های مهارت شغلی کتابداران" در این پژوهش از "ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران" استفاده خواهد شد.
۴. به منظور ایجاد اختصار برای "کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی واحدهای جامع دانشگاه آزاد اسلامی" در این پژوهش از "کتابداران" استفاده خواهد شد.

1. Chell & Haworth
2. Kuratko & Hodgetts

درآمدهای مالی، مدیریت و توسعه گروه‌های کاری، ایجاد مشارکت بین کاربران و کتابدار، کنترل کیفیت خدمات، یادگیری سازمانی، ارتباط با متخصصان موضوعی، افزایش مجموعه منابع، ارتباطات فردی و تخصصی با همکاران و مواجهه با چالش‌های کاری.

فرضیه‌های این پژوهش عبارتند از:

۱. ویژگی‌های کارآفرینی در مؤلفه صلاحیتی در کتابداران در سطح «متوسط کارآفرین بودن» است.
۲. بین مدرک تحصیلی و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین سطح تحصیلات و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران رابطه معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

نوع پژوهش، کاربردی و روش آن پیمایش-تحلیلی است. با مطالعه مباحث نظری پیرامون «آزمون‌های خودسنجی کارآفرینی»^۱، ۲۳ ویژگی کارآفرینی در مؤلفه صلاحیتی از منابع معتبر و روزآمد استخراج شد. پس از جرح و تعدیل این ویژگی‌ها و مطابقت آن با ویژگی‌های کتابداران، تعداد ۱۵ ویژگی که بیشترین هم‌پوشانی را با فعالیت‌های کتابخانه و مرکز اطلاع‌رسانی دانشگاهی داشتند از سوی صاحب نظران روان‌شناسی، مدیریت، اقتصاد، کتابداری و اطلاع‌رسانی و کتابداران دانشگاهی انتخاب شد. با استفاده از پرسش‌نامه خوداظهاری با ۳۲ سؤال (در مقیاس لیکرت) داده‌ها در ۱۵ واحد جامع دانشگاه آزاد اسلامی گردآوری شد. کل جامعه آماری ۱۰۹ نفر از کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی بودند که به صورت سرشماری مورد مطالعه قرار گرفتند. جهت دستیابی به اعتبار و روایی ابزار سنجش، پرسش‌نامه بین تعدادی از

^۱. بر اساس آزمون‌های خودسنجی کارآفرینی که در کتاب مدیریت کارآفرینی (حسن مرادی، ۱۳۸۵، ص. ۲۶۱-۲۶۴) آمده است، این آزمون‌ها از جامعیت بالایی برخوردارند، لذا ملاک سنجش ویژگی‌های کارآفرینی کتابداران دانشگاهی در مؤلفه صلاحیتی در این پژوهش بوده است.

صاحب نظران و کتابداران توزیع و با استفاده از ضریب توافقی روایی آن تأیید گردید. به منظور بررسی میزان پایایی پرسش‌نامه، با استفاده از روش آزمون ضریب آلفای کرونباخ، پایایی آن ۰/۸۲۳ برآورده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی (شاخص KMO^۲، آزمون کرویت بارتلت، تحلیل واریانس یک سویه، ضرایب همبستگی و تعیین آزمون T) صورت گرفت. برای مناسب بودن داده‌های موجود و تعداد آنها در تحلیل یافته‌های پژوهش، از شاخص KMO و آزمون بارتلت استفاده می‌شود که در این پژوهش برای اطمینان از مناسب بودن داده‌های موجود و تعداد آنها از این شاخص و آزمون استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

متغیرهای جمعیت‌شناختی کتابداران مورد پژوهش نشان داد که ۷۳ درصد از جامعه آماری، زن بودند. همچنین ۶۳ درصد از کتابداران با مدرک کتابداری در کتابخانه‌ها مشغول فعالیتند. سطح تحصیلات ۶۹ درصد، کارشناسی و تنها ۳ درصد از آنان دارای مدرک دیپلم بودند. فرضیه ۱. ویژگی‌های کارآفرینی در مؤلفه صلاحیتی در کتابداران در سطح «متوسط کارآفرین بودن» است. برای آزمون فرضیه اول از آزمون T استفاده شد که نتایج آن در جدول یک آمده است:

^۲. Kaiser-Mayer-Olkin

جدول ۱. نتایج آزمون T برای سنجش معیار ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی

جامعه آماری	میانگین	آماره F	مقدار T	سطح معناداری
۱۰۹	۳/۸۲۴	۳/۱۲۰	۱/۳۲۵	۰/۱۸۸

فرضیه ۲. بین مدرک تحصیلی و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران رابطه معناداری وجود دارد. برای آزمون فرضیه دوم از روش تحلیل واریانس یک سویه استفاده شد. کتابداران بر اساس مدرک تحصیلی خود در دو گروه کتابداری و غیرکتابداری قرار گرفته و با توجه به نمرات کارآفرینی آنان، نتایج در جدول ۲ به دست آمد:

بر اساس جدول یک، چون اکثر ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران در حد زیاد بود و میانگین ۳/۸۲۴ برای حد متوسط، از امتیاز ۳ بیشتر است (امتیاز ۲،۰، ۳،۰، ۴،۰، ۵،۰ برای گزینه‌های بسیار کم، کم، متوسط، زیاد و بسیار زیاد)، بنابراین فرضیه اول مبنی بر سطح «متوسط کارآفرین بودن» ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی تأیید شد.

جدول ۲. خلاصه تحلیل واریانس یک سویه پژوهش بر اساس مدرک تحصیلی کتابداران

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری
بین گروه‌ها	۵/۶۴	۶	۰/۹۴	۱/۶۹۵	۰/۱۳۰
درون گروه‌ها	۵۶/۵۶۲	۱۰۲	۰/۵۵۵		
جمع	۶۲/۲۰۲	۱۰۸			

فرضیه ۳. بین سطح تحصیلات و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران رابطه معناداری وجود دارد. برای آزمون فرضیه سوم نیز از روش تحلیل واریانس یک سویه استفاده شد. کتابداران بر اساس سطح تحصیلات خود در چهارگروه دیپلم، کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد (و به بالا) قرار گرفته و با توجه به نمرات کارآفرینی آنان، نتایج در جدول ۳ به دست آمد:

بر اساس جدول، چون آماره F محاسبه شده (۱/۶۹۵) برای درجه آزادی ۶ و ۱۰۲ در سطح معناداری (۰/۱۳۰) مدرک تحصیلی کتابداران از ۰/۰۱ بزرگتر است. بنابراین بین مدرک تحصیلی کتابداری و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران رابطه معناداری وجود داشته و کتابداران شاغل با مدرک تحصیلی کتابداری، کارآفرینی بیشتری نسبت به کتابداران با مدرک تحصیلی غیرکتابداری داشتند. در نتیجه فرضیه دوم پژوهش تأیید شد.

جدول ۳. خلاصه تحلیل واریانس یک سویه پژوهش بر اساس سطح تحصیلات کتابداران

منابع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری
بین گروه‌ها	۲۸۷/۲۳۰	۷	۴۱/۰۳۳	۲/۲۶۷	۰/۰۳۵
درون گروه‌ها	۱۸۲۷/۷۶۱	۱۰۱	۱۸/۰۹۷		
جمع	۲۱۱۴/۹۹۱	۱۰۸			

کارآفرینی داشته و کتابداران با سطح تحصیلات پایین (کاردانی و پایین‌تر) کمترین نمرات کارآفرینی را کسب کرده‌اند. لذا فرضیه سوم پژوهش نیز تأیید شد. در بررسی ضرایب همبستگی و تعیین بین ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی با متغیرهای جمعیت‌شناختی و همچنین تأثیرپذیری ویژگی‌ها از متغیرها، جدول ۴ یافته‌های پژوهش را به تفکیک نشان می‌دهد:

بر اساس جدول، چون آماره F محاسبه شده (۲/۲۶۷) برای درجه آزادی ۷ و ۱۰۱ در سطح معناداری (۰/۰۳۵) در سطح تحصیلات کتابداران از ۰/۰۱ بزرگتر است بنابراین رابطه سطح تحصیلات و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران به طور کامل معنادار بوده، به طوری که کتابداران با سطح تحصیلات کارشناسی و بالاتر، بیشترین نمره را در ویژگی‌های صلاحیتی

جدول ۴. ضریب همبستگی و ضریب تعیین ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران با متغیرهای جمعیت‌شناختی

ضریب تعیین	ضریب همبستگی	ویژگی‌های صلاحیتی	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	ویژگی‌های صلاحیتی
۰/۱۴۳	۰/۳۷۹	کنترل کیفیت خدمات	۰/۰۶	۰/۲۴۵	صلاحیت لازم در ارائه خدمات
۰/۰۵۰	۰/۲۲۴	یادگیری سازمانی	۰/۱۶۱	۰/۴۰۱	ارائه راه‌حل‌های نو
۰/۰۴۳	۰/۲۰۸	ارتباط با متخصصان	۰/۰۹۲	۰/۳۰۳	بسط و گسترش خدمات
۰/۰۷۵	۰/۲۷۵	افزایش مجموعه منابع	۰/۰۴۷	۰/۲۱۷	بازاریابی خدمات
۰/۰۲۰	۰/۱۴۲	ارتباطات فردی با همکاران	۰/۱۴۴	۰/۳۸۰	مدیریت مالی و بودجه بندی
۰/۰۴۴	۰/۲۱۱	ارتباط تخصصی با همکاران	۰/۰۳۹	۰/۱۹۸	کسب درآمدهای مالی
۰/۰۲۰	۰/۱۴۰	مواجهه با چالش‌های کاری	۰/۰۶۸	۰/۲۶۰	مدیریت و توسعه گروه‌های کاری
			۰/۰۵۱	۰/۲۲۷	مشارکت بین کاربران و کتابدار

معناداری را بین متغیرهای جمعیت‌شناختی با ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی نشان می‌دهد. در صورتی که بقیه ویژگی‌ها هیچ رابطه معناداری با متغیرهای جمعیت‌شناختی ندارند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس فرضیه اول، ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران به طور معناداری از حد متوسط کارآفرین بودن بالاتر

بر اساس جدول ۴، ویژگی ارائه راه‌حل‌های نو، بیشترین میزان ضریب همبستگی (۰/۴۰۱) و ویژگی مواجهه با چالش‌های کاری، کمترین میزان ضریب همبستگی (۰/۱۴۰) را دارد که به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر را از متغیرهای جمعیت‌شناختی کتابداران می‌پذیرند. چون سطح معناداری ویژگی‌های ارائه راه‌حل‌های نو، مدیریت مالی و بودجه‌بندی با سطح تحصیلات، ویژگی کنترل کیفیت خدمات با مدرک تحصیلی از مقدار آلفای ۰/۰۵ کمتر است، پژوهش رابطه

دیگر کارآفرینان باید در محیط کاری با مهارت‌های ارتباطی خود با دیگران مشارکت داشته باشند و به عنوان کارکنان توانمند کتابخانه‌ها با کسب توانایی‌ها و مهارت‌های شغلی خود در آینده، به دلیل کمبود وقت و نبود مهارت کافی در کاربران، بازیابی اطلاعات را باید انجام دهند. زیرا پراکندگی اطلاعات موجب گردیده که مراکز اطلاعاتی، کتابدارانی را تربیت نمایند تا بتوانند دسترسی هرچه بیشتر کاربران را به اطلاعات پراکنده فراهم سازند. به این ترتیب، سرمایه گذاری‌ها بیشتر بر کتابداران و نه فناوری متمرکز می‌شوند (مرادی و حاجی عزیزی، ۱۳۸۹).

بر اساس فرضیه دوم، کتابداران با مدرک تحصیلی کتابداری، کارآفرینی بیشتری نسبت به کتابداران با مدرک تحصیلی غیرکتابداری داشتند و این یافته با تحقیق ناظم و عباسی (۱۳۸۴) همسو است، زیرا آنان دریافتند مدیران با مدرک تحصیلی تخصصی بالا در محیط کاری، نسبت به افراد با مدرک تحصیلی غیرمرتبط و پایین‌تر، کارآفرینی بیشتری دارند. یافته‌های پژوهش حاضر، جای بسی تأمل دارد زیرا نتایج نشان داد کتابداران با مدرک تحصیلی مرتبط، کارآفرین‌تر از دیگر کتابداران هستند، پس این امر ضرورت به کارگیری متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی را در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی نشان می‌دهد.

بر اساس فرضیه سوم، رابطه سطح تحصیلات و ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران به طور کامل معنادار بوده و کتابداران با سطح تحصیلات کارشناسی و بالاتر، بیشترین نمرات کارآفرینی را کسب کرده‌اند، درحالی‌که کتابداران با سطح تحصیلات پایین (کارדانی و پایین‌تر) کم‌ترین نمرات را در ویژگی‌های صلاحیتی داشتند، این نتایج همسو با نتایج پژوهش بنیگز^۱ (۱۹۹۸) است. وی دریافت، کارآفرینانی که احتمال شکستشان بیشتر است کسانی هستند که تجربه داشته اما تحصیلات ندارند، گروه دیگری که احتمال شکست آنها حتی از گروه اول بیشتر است، کسانی هستند که آموزش دیده ولی تجربه ندارند. برعکس، کارآفرینانی که هم تجربه دارند و

بود و این امر با نتایج تحقیقات مضطرزاده (۱۳۷۷)، ادهمی (۱۳۸۳)، درگاهی (۱۳۸۵) و دائوم (۲۰۱۱) هم‌سو بوده زیرا کتابداران همانند دیگر کارآفرینان (در بخش‌های تولیدی و خدماتی) دارای ویژگی‌های کارآفرینی متوسط به بالا هستند. بر اساس یافته پژوهش کوراتکو و حاجتس (۲۰۰۴) کتابداران نیز در محیط‌های عملیاتی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی باید به طور مداوم با مهارت‌های ارتباطی با مراجعان و همکاران در امر اطلاع‌رسانی، تعامل و همکاری داشته باشند. در ارتباط و تأثیر آموزش و تجربه عملی کارآفرینان، یافته‌های پژوهش دائوم (۲۰۱۱) نشان داد که کارآفرینان با ویژگی‌های کارآفرینی متوسط به بالا، از آموزش‌های کارآفرینی در محیط کارشان بهره می‌برند و رابطه مستقیم و معناداری میان آموزش و فعالیت‌های کاری وجود دارد. در کتابداران نیز آموزش کارآفرینی به عنوان یکی از توانایی‌های لازم برای احراز عملکرد بالا بسیار ضروری بوده و راه را برای رسیدن به اهداف کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی هموار خواهد کرد. این قابلیت‌ها در ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی کتابداران دانشگاهی نیز قابل تأمل است به طوری که ویژگی‌های بسط و گسترش و کنترل کیفیت خدمات، یادگیری سازمانی، ارتباط با متخصصان موضوعی، ارتباط فردی و تخصصی با همکاران، افزایش مجموعه منابع و مواجهه با چالش‌های کاری بر اساس یافته‌های پژوهش، در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی در حد زیاد وجود داشت و این امر با یافته‌های تحقیقات طباطبائی (۱۳۸۶) و چل و هاورث (۲۰۰۹) همسو است، زیرا آنها معتقدند صلاحیت و توانایی کارآفرینان در انجام امور، موجب افزایش موفقیت آنان خواهد شد. دیگر ویژگی‌های صلاحیتی کارآفرینی مورد بررسی در کتابداران در حد متوسط بوده و این امر در تحقیقات زیادی آمده است. بر اساس نظر کوراتکو و حاجتس (۲۰۰۴) مبنی بر ریسک‌پذیری در فعالیت‌های کارآفرینانه بازاریابی، مدیریت مالی و بودجه بندی، کسب درآمدهای مالی در محیط کاری و تعامل با مراجعان و استفاده‌کنندگان و نیز بر اساس نتایج تحقیق رستمی (۱۳۸۷) در جذب فرصت‌های مناسب برای سازمان، کتابداران نیز همچون

1. Benigs, K.

آموزش دیده‌اند پرسودترین فعالیت‌های کارآفرینانه را انجام می‌دهند. بنیگر معتقد است: گرچه تحصیلات دانشگاهی پیش نیاز موفقیت و انجام فعالیت‌های کارآفرینی نیست اما برای رشد در سلسله مراتب سازمانی، بهتر است تحصیلات دانشگاهی و آموزش‌های مدیریتی نیز گذرانده شود.

در بررسی و نقش کارآفرینان در سازمان‌های علمی، فرهنگی و آموزشی باید به چگونگی فعالیت و انجام ارائه خدمات آنان نیز توجه کرد. نقش این کارآفرینان علاوه بر تغییر و تحول در سازمان، عامل سازماندهی منابع و استفاده اثر بخش از آنها و یکپارچگی و ارتباط با نیازهای مشتریان که بر اساس قابلیت‌ها و برنامه‌های کارآفرینی منابع انسانی بنا شده است (احمدپورداریانی، ۱۳۸۶). شومپتر (۲۰۰۵) بیان می‌کند: «کارآفرینی، کار فیزیکی نیست و هر محیط اجتماعی، می‌تواند با روش خاص خود به کارآفرینی بپردازد» لذا یک سازمان می‌تواند محیطی را فراهم نماید که همه اعضا بتوانند در انجام امور کارآفرینانه مشارکت نمایند (حسن مرادی، ۱۳۸۵). سازمانی که چنین محیطی را ایجاد نماید سازمانی کارآفرین است. در این سازمان، ایده‌ها و خلاقیت‌ها از افراد نشأت گرفته و صلاحیت لازم در ارائه خدمات موجب می‌گردد که کارکنان نسبت به وظایف خود احساس تعهد نمایند.

انتظار می‌رود کتابداران بتوانند به شناسایی بسترهایی برای فعالیت‌های کارآفرینانه بپردازند. کتابخانه‌ها با توجه به ماهیت علمی‌شان، مکان‌های ایده‌آلی برای ایجاد اقتصادهای خلاقانه هستند. هرچند بنا به وضعیت اقتصادی جهان، حتی سازمان‌های تجاری بزرگ از کمبود بودجه رنج می‌برند. کتابخانه‌ها نیز از این امر مستثنی نیستند. در بسیاری از سازمان‌ها، کتابخانه یکی از خدمات علمی است که بیشترین رنج را از کمبود بودجه کافی برای انجام اموری که مورد نیازش است می‌برد. اما علی‌رغم رکود اقتصادی اخیر در جهان، هنوز کالای بسیار با ارزش و قابل فروش در کتابخانه‌ها قابل دسترسی است. این کالای با ارزش، اطلاعات است. اطلاعات محرک اولیه اقتصاد جدید است. به عبارت دیگر اطلاعات،

پول رایج در اقتصادهای نوآرانه است (کیرک^۱، ۲۰۰۵). امروزه استفاده بیشتر از اطلاعات موجود در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی با کتابدارانی که دارای ویژگی‌های کارآفرینانه در توانایی‌ها و مهارت‌های شغلی باشند، میسر خواهد بود.^۲ چون ویژگی ارائه راه‌حل‌های نو توسط کتابداران نقش مهمی در پیشبرد اهداف سازمانی کتابخانه دارد و این ویژگی در کتابداران مورد پژوهش در سطح متوسطی بود، بنابراین پیشنهاد آزادی عمل و در اختیار قرار دادن امکانات به منظور کشف توانایی ارائه راه‌حل نو توسط کتابداران برای افزایش این ویژگی‌ها ارائه شده است.

به جهت متوسط بودن سطح ویژگی مدیریت منابع مالی و بودجه‌بندی کتابداران مورد پژوهش، پیشنهاد برگزاری دوره‌های مدیریت منابع مالی و بودجه‌بندی برای آنان با توجه به نوع کتابخانه جهت انجام فعالیت‌های اقتصادی و تقسیم‌بندی بودجه سازمان در تمام بخش‌های کتابخانه و مرکز اطلاع رسانی ارائه شد. به دلیل پایین بودن سطح ویژگی کسب درآمدهای مالی در کتابداران مورد پژوهش، پیشنهاد کسب درآمدهای مالی از فروش اطلاعات (کارآفرینی اطلاعاتی) که هدف آن فروش اطلاعات است و باید همگام با تغییرات جهانی و فناوری‌های روز، زمینه را برای انتفاعی‌سازی این خدمات فراهم ساخت.

به دلیل متوسط بودن سطح ویژگی مدیریت و توسعه گروه‌های کاری در کتابداران مورد پژوهش، پیشنهاد مدیریت و توسعه گروه‌های کاری برای تعامل بیشتر کتابداران با یکدیگر و با جامعه استفاده‌کننده ارائه می‌شود، زیرا با ایجاد گروه‌های کاری یا تیم می‌توان زمینه را برای فعالیت‌های تیمی به منظور هم‌افزایی امور سازمانی فراهم ساخت تا سازمان در پیشبرد اهداف خود موفق باشد.

^۱ . Kirk

^۲ . این مقاله برگرفته از رساله دکتری با عنوان: مطالعه ویژگی‌های فردی مرتبط با کارآفرینی در کتابداران و ارائه الگوی پیشنهادی (مطالعه موردی: کتابخانه‌های واحدهای جامع دانشگاه آزاد اسلامی) است.

مضطرزاده، ف.ا. (۱۳۷۷). مروری بر اهداف کمی تحقیقات در ساختار برنامه ریزی کشور و ارایه پیشنهادهایی برای بهبود آن. فصلنامه سیاست علمی و پژوهشی رهیافت، (۱۸)، ۶۵.

ناظم، ف.؛ عباسی، ز. (۱۳۸۴). رابطه بین کارآفرینی و عملکرد مدیران دبیرستان های شهر تهران. مجموعه مقالات همایش ملی کارآفرینی. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، ۴۵۹-۴۷۵.

نائیج، ا.؛ نوروزی، ی.؛ حمیدی، م. (۱۳۹۱). دیجی کوال ابزاری برای سنجش کیفیت کتابخانه های دیجیتال، مطالعه موردی در کتابخانه دیجیتالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد از دیدگاه کاربران.. دانش شناسی، (۱۷)۵، ۸۳-۱۰۴.

Benigs, K. (1998). *New Venture strategies*. Prentice Hall Inc. Englewood Cliffs, N.J.: USA First Pub.

Chell, E. and Haworth, J. (2009). *Explorations of the Entrepreneurial personality: A; latent class Analysis paper to EIASM, Vienna*.

Daum, K. (2011). Entrepreneurs: the artistic of the business world. *Journal of Business strategy*, 26(5). 53-57.

Kirk, Elizabeth E. (2005). *The Entrepreneurial Library: Creating Revenue in the Age of E-Commerce*. ACRL Ten National Conference. <http://www.ala.org/acrl/files/conferences/pdf/kirk> (accessed 20september 2012).

Schumpeter. J. (2005). *The theory of economic development*. Cambridge: Harvard university press.

ابادری، م.ر. (۱۳۹۳) و دیگران. ویژگی های انگیزشی (روان شناختی) کارآفرینی کتابداران پزشکی با تاکید بر مکتب انسانی، مطالعه موردی: واحدهای پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی. مدیریت اطلاعات سلامت، ۱۱(۳)، ۳۲۶-۳۳۳.

احمدپورداریانی، م. (۱۳۸۶). کارآفرینی: تعاریف، نظریات، الگوها. تهران: شرکت پردیس.

ادهمی، ا. (۱۳۸۳). مطالعه ویژگی های کارآفرینی مدیران ارشد صنایع غذایی اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد، اصفهان.

حسن مرادی، ن. (۱۳۸۵). مدیریت کار آفرینی. کرج: موسسه تحقیقات و آموزش مدیریت.

درگاهی، پ. (۱۳۸۵). بررسی ویژگی های کارآفرینانه و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، کرمان.

رستمی، ل. (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی های شخصیتی مدیران با کارآفرینی سازمانی در سازمان های بهداشتی درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تبریز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.

طباطبائی، ف. (۱۳۸۶). بررسی ویژگی های کارآفرینی و اثربخشی مدیران دبیرستان دخترانه شهر کرمان در سال تحصیلی ۸۶-۸۵. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران.

کوراتکو، د.؛ هاجتس، ر. (۱۳۸۳). نگرش معاصر بر کار آفرینی. (ابراهیم عامل محرابی؛ محسن تبرایی، مترجم). مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد (نشر اترالصی ۲۰۰۴).

